

Nr 498.

Av herr Ewerlöf m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av allmänna rikttlinjer för en tvångsclearing med Tyskland.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 197 till innevarande års riksdag hemställas, att riksdagen måtte godtaga vissa i propositionen närmare angivna allmänna grundsatser, avsedda att gälla vid fördelningen av de i riket befintliga tyska tillgångarna mellan olika fordringsägare.

Genom lag den 16 februari 1934 om fullgörande i vissa fall av betalnings-skyldighet till utlandet (clearinglagen) 2 § har Kungl. Maj:t medgivits den rätt till tvångsclearing, som är den enda befintliga rättsliga grunden för det förfogande över ifrågavarande tillgångar, vilket möjliggör en fördelning till fordringsägarna. Som föredragande departementschefen framhåller skall den tilltänkta tvångsclearingen genomföras med stöd av ovan återopade lagrum. De tyska clearingsmedlen kunna sålunda icke användas till annat än tillfredsställande av *fordringsanspråk*, och härvid skola de i lagen uttryckligen angivna förutsättningarna vara uppfyllda.

Det måste både ur den allmänna rättssäkerhetens synpunkt och med hänsyn till eventuellt uppstående internationellt rättsliga konsekvenser vara utomordentligt angeläget, att vid genomförandet av en så extraordinär åtgärd som en tvångsclearing all rimlig och möjlig hänsyn toges till gällande rätt — såväl till de speciella lagrum på vilka åtgärden vilar, till vedertagna civilrättsliga regler som till internationellrättsliga normer. Enligt vad vi inhämtat är Sverige det första land, som tillgripit tvångsclearing gentemot Tyskland. Man torde därför böra räkna med att våra åtgärder i detta avseende komma att följas med spänd uppmärksamhet och vaken kritik inte bara i Tyskland utan även annorstädes utom våra gränser.

Bland de allmänna grundsatser för fördelningen av de tyska tillgångarna, som Kungl. Maj:t underställt riksdagen, finnas några — av principiell räckvidd och av i grunden rättslig natur — rörande vilka delade meningar råda. Riktigheten av föredragande departementschefens uppfattning i dessa har sålunda av några av vårt lands främsta experter på hithörande frågor bestritts. Dessa senare hava sålunda bl. a. hävdadt, att den civilrättsliga grundvalen måste förutsättas vara av avgörande betydelse vid fastställande av principerna för fördelningen i händelse full betalning ej kan erhållas. Att staten genom en tvångsclearing skyddar sina undersåtars rätt kan — enligt dessa experter — icke medföra någon rättsligt grundad befogenhet för staten att i vidare mån än då en prioritet kan grundas på civilrättsliga regler gynna den ene fordringsägaren framför den andre, vare sig han är en en-

skild eller statlig fordringsägare. De hava även framhållit svårigheten att internationellrättsligt sett motivera en icke civilrättsligt grundad prioritet för vissa fordringsägare. Departementschefen invänder häremot i huvudsak, att statsmakterna måste äga avgöra vilka fordringsanspråk, som skola stödjas och ordningen dem emellan. Detta stöder han främst på observationen, att enskildas anspråk mot främmande stater i en situation sådan som den förevarande icke med framgång kunna göras gällande, om de ej stödjas av landets regering och upptagas som statliga krav.

I propositionen hävdar departementschefen, att svenska staten på grund av att Sverige enligt Washingtonavtalet ersatt Belgien dess s. k. rövade guld förvärvat en fordringsrätt på tyska staten, vilken kan upptagas såsom fordran i tvångsclearingen. Ehuru några betalningsanspråk gentemot tyska staten för närvarande icke framställes i anledning av det holländska s. k. rövade guldets och ehuru undersökningarna om Sveriges betalningsansvar för detta ännu icke avslutats föreslås också, att medel skola reserveras ur den tyska tillgångsmassan för eventuellt kommande svenska statsutgifter i detta sammanhang. Ovan återopade experter hava efter grundlig utredning kommit till den slutsatsen, att svenska riksbanken icke haft rättslig skyldighet att utlämna det belgiska guldets. De ha också framhållit, att varken banken eller staten genom att så av andra skäl skett torde ha förvärvat någon fordran gentemot tyska staten. Även clearingnämnden har på denna punkt uttalat tveksamhet.

”Det är uppenbart, att staten icke kan åtnöjas med en partiell täckning av en fordran, som uppkommit på det sätt som det rövade guldets”, framhåller departementschefen i propositionen och kräver att staten för sin fordran på ersättning i clearingen erhåller utdelning såsom förmånsberättigad fordran eller med fullt belopp. Det har häremot framhållits att även om en statlig fordran av denna art skulle föreligga, vilket bestrides, den under inga förhållanden skulle kunna betraktas som prioriterad. Någon rättslig grund för de statliga anspråken på förmånsrätt anses icke hava presterats.

Hur ovan antydda frågor, om vilkas lösning delade meningar föreligga, bliva avgjorda, är av stor betydelse för alla de fordringsägare, som kunna göra anspråk på andel i de tyska tillgångarna. Statlig förmånsrätt vid fördelningen av dessa minskar på ett avgörande sätt den summa som kan fördelas på enskilda fordringsägare. Det är alltså fråga om meningsskiljaktigheter av såväl principiellt som praktiskt sett stor räckvidd. Ett ställningstagande från riksdagens sida i berörda frågor innebär sålunda, att riksdagen gör sig till domare i en rättstvist mellan staten såsom bärare av ett privatekonomiskt intresse och de enskilda fordringsägarna. Detta kan icke anses tillfredsställande, då därigenom den ena parten kan sägas genom maktbud bestämma utgången av en rättstvist.

Av betydelse vid ståndspunktstagandet måste också vara, att den lösning som nås är av intresse icke endast för de svenska fordringsägarna utan även

för de tyska gäldenärerna och därmed för en tysk regering. I den mån clearingmedel användes för andra ändamål än gäldande av tyska skulder och i annan ordning än gällande lag förutsett kunna tyska gäldenärer, som genom tvångsclearingen berövats sina tillgångar men principiellt sett förblivit vid sina skulder, tänkas göra anspråk gällande mot svenska staten.

Våra ovan antydda överväganden synas oss leda till nödvändigheten av en rättslig prövning av fördelningsspörsmålen. Denna borde anförtros åt ett fristående statligt organ, men detta bör ha domstols karaktär. Prövningen bör, när det gäller rättsfrågor sådana som om fordringsgiltighet eller förmånsrätt, icke bindas genom av Kungl. Maj:t och riksdagen givna direktiv utan bygga på gällande civilrättsliga och internationellt-privaträttsliga och folkrättsliga regler. Att nämnden härvidlag i brist på utformade rättsregler även måste taga skälighetshänsyn ligger i öppen dag men är icke något argument mot en i möjligaste mån objektiv prövning. På det att tidsutdräkt ej skall vållas fordringsägare bör nämndens avgörande vara slutgiltigt. Nämnden synes oss böra bestå av tre medlemmar, av Kungl. Maj:t utsedda bland ledamöterna av Konungens högsta domstol. Denna nämnd kan uppenbarligen icke belastas med rent administrativa uppgifter, utan dessa böra lösas i lämplig administrativ ordning.

Vi hemställa sålunda,

att riksdagen vid sitt beslut i anledning av Kungl. Maj:t:s proposition nr 197 måtte taga hänsyn till i denna motion framförda synpunkter.

Stockholm den 25 april 1950.

K. G. Ewerlöf.

Gustaf Velander.

Karl Wistrand.
